

שיעור כג: מזויף מתוכו לשיטת רש"י ותוספות

דף ד ע"א

תוכן:

- א. שאלות שעולות בלימוד הסוגיה
- ב. שיטת רש"י ב'מזויף מתוכו'
- ג. שיטת תוספות - הבנות ראשונות בגזירה
- ד. הגזירה למסקנת תוספות

מקורות לשיעור:

רש"י בסנהדרין דף כח ע"ב בד"ה "במזויף מתוכו"

רש"י בגיטין דף י ע"ב ד"ה "מודה"

'חידושי רבי נחום' אות פח ביחס לרש"י

תוספות כאן בדף ד ע"א בד"ה "מודה" ובמהר"ם

תוספות הרא"ש כאן בדף ד ע"א בד"ה "מודה"

הגר"ז בהלכות גירושין

תוספות ד"ה "אימא" בדף כג ע"א

תוספות בדף ג ע"ב ד"ה "שלשה"

א. שאלות שעולות בלימוד הסוגיה

1. שאלת תוספות והראשונים כאן, כיצד שייכת לכאן גזירת 'מזויף מתוכו' שעוסקת בחתימת קרובים או פסולים ואילו כאן מדובר בחתימה שלא לשמה?

2. והנה רש"י בסנהדרין דף כח ע"ב בד"ה "במזויף מתוכו" אומר שהשטר הוא 'חספא בעלמא', א"כ למד ש'מזויף מתוכו' פסול מה"ת ולפיו לא קשה שאלת תוספות והראשונים כאן, שהרי אין זו גזירה, אולם קשה, שרש"י סותר לפירושו עצמו בגיטין דף י ע"ב ד"ה "מודה" שכתב "אבל יש בו עדים פסולים פסול מדרבנן דילמא קאתי למימסריה באפייהו ומיסמך עלייהו".

3. תוספות בד"ה "מודה" מציינים בשאלתם שפסול 'מזויף מתוכו' שנאמר בגמרא במקרה שחתמו עליו קרובים או פסולים, טעמו הוא משום גזירה שמא יסמוך עליהם, אולם הזכרנו כבר את רש"י בדף י ע"ב שג"כ מפרש את הפסול מטעם גזירה, אולם הגזירה לפיו היא שיבואו להכשירם בתור עדי-מסירה או לסמוך עליהם (לראיה) ויש לעיין מדוע הראשונים נקטו טעמים שונים לגזירה.

4. בתוספות הרא"ש כאן בד"ה "מודה" בתחילת דבריו פירש את הגזירה כתוספות "דילמא אתי למיסמך עלייהו ולאפוקי ממונא על פיהם אחר שימותו עדי מסירה...", אולם בסו"ד משנה את פירושו וכותב "דכי היכי דפסיל ר' אלעזר במזויף מתוכו וחייש דילמא אתי למסור בפני עדי חתימה...", היינו, חשש שמא יבוא למסור בפניהם בפעם אחרת, וצ"ב מדוע שינה תוספות הרא"ש את הבנתו בנוגע לטעם הגזירה?

5. תוספות, כאמור, תמהו מה הבעיה לקבל ולסמוך על עדות 'שלא לשמה' שלהם, הרי הם עדים כשרים אלא שחתמו שלא לשמה, הגרי"ז בהלכות גירושין מצא כאן בתוספות ראייה לחידושו שגם עדות שלא לשמה שחתומה בגט, שאינה כשרה לעשות כריתות, אינה פוסלת את השטר לראיה למרות שפסול הוא בתור גט כריתות, שהרי תוספות שואלים מדוע לא נוכל לסמוך לראיה ומכאן למד שבגט ישנן שתי קומות: קומה אחת בה הוא

שטר ככל השטרות וקומה שנייה מצד ייחודו כגט כריתות ואף אם נפסלה תורת ה'גט כריתות' שלו מ"מ לא נפסלה תורת ה'שטר' שלו.

ראייתו מתוספות קשה מאד, שהרי תוספות מדברים לשיטת ר' אלעזר שאין צריך כלל חתימה בגט וא"כ לדידו באמת השטר אינו פסול גם בתור 'גט כריתות' וא"כ פשוט הוא שלא ייפסל בתורת שטר ראייה ומניין לגר"ז שבמקרה וכן פסול השטר בתורת 'גט כריתות' כגון לר"מ המצריך ע"ח, שלא תיפסל גם תורת ה'שטר' שבו, כמו שהבאנו בעבר שבאמת לומד החזו"א?

6. מסקנת תוספות היא שהגזירה ב'מזויף מתוכו' היא, שאם לא יחתמו לשמה אף לא יכתבו לשמה וגזרינן חתימה אטו כתיבה.

הקשה מהר"ם שהרי תוספות כתבו לעיל בד"ה "וחתמו" בדעת ר"מ שאין לגזור שאם יכתבו שלא לשמה אף העדים יחתמו שלא לשמה ולמה גזרינן חתימה אטו כתיבה?

7. יל"ע בדעת תוספות, אם אכן זו הבעיה, גזירה חתימה אטו כתיבה, איך זה שייך למושג "מזויף מתוכו" שנאמר לגבי חתימת עדים פסולים, שם אי"ז גזירה חתימה אטו כתיבה, אלא דילמא אתי למיסמך עלייהו וא"כ אלו גזירות שונות?

ב. שיטת רש"י ב'מזויף מתוכו'

הגמרא אומרת שאע"פ שר"א לא מצריך כלל חתימה, אולם מודה הוא שאם יש חתימה אלא שהיא נעשתה שלא לשמה, הרי זה 'מזויף מתוכו' ופסול.

מה טעם פסול זה לרש"י

רש"י בדף י ע"ב בד"ה "מודה ר"א" אומר שהפסול לר"א ב'מזויף מתוכו' כאשר חתמו עדים פסולים, הוא מדרבנן מטעם שחוששים אנו שמא יבוא למסור באפייהו ומיסמך עלייהו, אולם רש"י בסנהדרין דף כח ע"ב בד"ה "במזויף מתוכו" אומר שהשטר הוא חספא

בעלמא, ומזה שלא אומר רש"י שזה פסול מדרבנן וכן מצד לשונו "חספא בעלמא" נראה שלמד שזה פסול דאורייתא, שלא כדבריו אצלנו.

והנה לפי רש"י בסנהדרין, שהגט פסול מה"ת, לא קשה שאלת תוספות והראשונים כאן, איך שייכת כאן הגזירה בחתימה שלא לשמה שהרי אין זו גזירה אלא השטר נפסל כאשר חלק החתימה פסול.

סתירה ברש"י

אולם פירושו של רש"י בסנהדרין צ"ע, לא רק בגלל הסתירה בפירוש רש"י עצמו בדף י ע"ב אצלנו, אלא אף מעצם הסוגיה בדף י ע"ב שבה מבואר שזה פסול מדרבנן ולכן הכשירה הגמרא בשמות גויים מובהקים מכיוון שבהם אין חשש שיסמכו עליהם.

תירוץ 'חידושי רבי נחום'

ב'חידושי רבי נחום' אות פח מתרץ את הסתירה עפ"י שיטת רש"י בדף כב ע"ב, שדנו בה בארוכה בשיעור יט שסובר שהצורך לר"א בעדי-מסירה הוא דווקא בגלל עדות קיום, ממילא לפי"ז בשטרי ממון שם אין צורך בעדות קיום, (כך הניח ברש"י, עיין לקמן) אין צורך לר"א בע"מ ושם יועילו ע"ח לבדם.

א"כ, הגמרא בסנהדרין עוסקת בשטרי ממון, שם להנ"ל, גם ע"ח כרתי ועושים את השטר ולכן אף אם יש שם ע"מ וניתן לומר דל עדי-חתימה מהכא, אולם למעשה גם עדי-חתימה עושים את השטר, ואז כשחתמו עדי-חתימה פסולים השטר הוא שטר עם עדים פסולים וזהו שטר שנעשה בפסול, למרות שאיננו צריכים אותם מ"מ הם עשו את השטר בפסול, ומשמעות עדים פסולים איננה שאינם עדים כלל וכאילו דל מהכא אותם, אלא הם קיימים כעדים פסולים, כמו במקרה שנמצא אחד מהם קאו"פ.

א"כ, כשנותן שטר זה בפני עדי-מסירה נמצא שנותן שטר פסול ועדי-מסירה לא יכולים להכשיר שטר זה, דאין זה כשטר ללא עדים, שם עדי-מסירה הם העדים על השטר, שהרי כאן יש כבר עדים והם פסולים, רק אז אמר רש"י שהפסול הוא מה"ת.

לעומ"ז בגיטין רש"י מדבר על גט אשה, ובגט סבר רש"י שלר"א רק עדי-מסירה כרתי ועושים את השטר לשטר כריתות ואילו עדי-חתימה לא מהני כלל, נמצא שעדי-חתימה

בגט אינם חלק מהשטר ואינו נותן שטר עם עדים פסולים, לכן אינו פסול מן הדין וצריך גזרה דרבנן לפסול.

קשיים בתירוצו של הגר"נ

1. לפי דבריו יוצא שר' אלעזר אמר מימרא אחת והיא ש'מזויף מתוכו' פסול, והגמרא נוקטת באותה מטבע לשון לשני דינים שונים: בשטרי ממון לפסול מעיקר הדין ואילו בגיטין לפסול מדרבנן, וזה קשה.

והנה הגר"נ עצמו המתיק עניין זה וביאר שלגזירה דרבנן שמא אתי למיסמך עליהם, ישנו גדר ואינה סתם גזירה שלא לתת שטר זה, והגדר הוא שחז"ל תיקנו שהחתימות יפסלו את השטר ונמצא כעת שהוא שטר פסול, וכיוון שנותן לפני עדי-מסירה שטר פסול לא מועילים עדי-מסירה להכשירו, בדיוק כשם שביאר בשטר ממון בסנהדרין, יוצא שהמימרא של ר"א היא דין אחד שאומר ששטר פסול שנמסר בפני ע"מ אינו נעשה בכך כשר, אלא שבשטר שפסול מה"ת כגון שטרי ממון שם עדי-חתימה עושים את השטר החיסרון יהיה מה"ת, משא"כ בגט שהפסול בו רק מדרבנן כי לגביו אין עדי-חתימה עושים את השטר, ייפסל רק מדרבנן.

2. אולם נראה שתירוץ הגר"נ יהיה תלוי בשאלה כיצד להתייחס לע"ח שבשטר במקרה שע"מ הם הכרתי, שהרחבנו בזה בסוף שיעור כא וביארנו שזו מחלוקת בין הרמב"ן לבין תוספות והרא"ש, שלרמב"ן באמת ע"ח אינם כלום והכל נבנה על ראייה בעלמא שמסר כהוגן, אז מבוארים דבריו שהפסול רק מדרבנן, אולם לפי הרא"ש והתוספות ראינו שגם ע"ח נכללים בשטר והשטר מעיד על מסירתו ולפי"ז לכאורה לא שייך הסברו, שהרי לפי"ז ניתן לטעון שכמו שאם נותן שטר ממון עם ע"ח פסולים יש חיסרון של מזויף מתוכו מה"ת, ה"ה בגט, כיון שהעדים שבתוך השטר פסולים הרי זה כמו שנתן גט פסול לפני ע"מ והיה צריך שיהיה חיסרון מה"ת.

והנה הגר"נ הרי בא לבאר את רש"י ויותר מסתבר ברש"י ללמוד שסבר כתוספות והרא"ש בזה שהרי אם כל הצורך בעדי-מסירה הוא לעדות קיום ואילו בממון ע"ח כרתי (אם נלמד ברש"י שבשטרי ממון יש צורך בעדים) הרי שמכאן שגם לר"א ע"ח הם חלק מהשטר לפחות בממון, וא"כ מסתבר שה"ה בגיטין אינם לא כלום אלא חלק מהשטר.

3. לכאורה מרש"י בדף י ע"ב נראה שלמד שגם בשטרי ממון צריך לר"א דווקא עדי-מסירה, דכנראה למד כקצות שיש צורך בעדי קיום גם בממונות, וא"כ לפי"ז לא שייך הסבר הגר"נ, ויתכן שהגר"נ למד כאופן האחר בו למדנו ברש"י בדף י לפיו באמת ל"צ עדי קיום בממונות, עיין מה שהרחבנו בשיעור יט.

ביאור אחר ברש"י - דין עצמי מדרבנן

בתוספות הרא"ש כאן, כששואל את שאלת תוספות, שכאן אין לכאורה מקום לגזירה מכיוון שהעדים כשרים, מוסיף ואומר שהרי לקמן מכשירים בשמות מובהקים, מה רצה לומר בזה? נראה שהייתה לו ה"א שפסול מזויף מתוכו הוא מעיקר הדין, אמנם רק מדרבנן ולא מה"ת, ואז לא תהיה קשה שאלתו כי חתימה פסולה פוסלת תמיד, אמנם הכול מתחיל מגזירה, אך הגזירה ייסדה גדר מדרבנן ששטר עם חתימה פסולה פסול **וכעת פסול ללא קשר לגזירה שמא יסמוך עליהו**, לכן הביא הרא"ש משמות מובהקים להוכיח שאין כזה גדר לגזירה ודין עצמי שחתימה פסולה פוסלת את הגט, דאל"כ למה הכשרנו בשמות מובהקים.

ניתן לומר בדעת רש"י שבאמת כן למד כאותה ה"א של תוספות הרא"ש, דאמנם דין מזויף מתוכו יסודו בגזירה מדרבנן, אולם בעקבות זאת חז"ל קבעו גדר עצמי ששטר עם חתימות פסולות פסול מדרבנן. א"כ, לפי"ז נאמר שאין סתירה ברש"י, רש"י בדף י כתב את הגזירה שממנה הכל מתחיל ובחר דווקא שם בדף י לציין את הגזירה שהרי הסוגיה שם רוצה לומר שבשמות מובהקים מותר ולכן ציין את הגזירה, אולם בסנהדרין לא מזכיר רש"י גזירה וכותב חספא בעלמא כי **מדרבנן** קבעו שהשטר פסול. לפי"ז לרש"י השטר פסול מדרבנן ולא מה"ת.

אמנם איך רש"י יתמודד עם כך שהכשירו שמות מובהקים שמזה לכאורה מוכח שהדבר נשאר בגדר גזירה, כמו שהוכיח תוספות הרא"ש? יתכן שילמד רש"י כדרך שביאר הרשב"א את הגמרא בשמות מובהקים לדעת הר"ף, שתירצו מגמרא זו משאלה דומה, דלפי הר"ף, שחתימת גויים שאינם ראויים להעיד אינה כלל חתימה, אינו כן בישראל שחתם חתימה פסולה שפסול אף אם לא שייך לסמוך עליהו, אלא שהוסיף רש"י שם שלא יסמכו על הגויים שהרי רואים בגמרא שזה דווקא בשמות מובהקים ולא בשאינם מובהקים, וכמו שיצטרך לבאר זאת הרשב"א לפירושו ברי"ף.

ג. שיטת תוספות - הבנות ראשונות בגזירה

תוספות בד"ה "מודה" שואלים מה עניין חתימות שלא לשמה ל'מזויף מתוכו' שעניינו כאשר חתמו קרובים או פסולים? שם פסול השטר מטעם דילמא אתי למיסמך עלייהו להשיאה או להוציא ממון על פיהם, אולם כאן שהם עדים כשרים מה פסול יש אם נסמוך עליהם?

תוספות מציינים בשאלתם שפסול 'מזויף מתוכו' שנאמר בגמרא כאשר חתמו עליו קרובים או פסולים, טעמו הוא שמא יסמוך עליהם, ואילו בתשובתם כתבו גזירה אחרת, וראינו שברש"י לדף י כתב גזירה שלישית שיבואו להכשירם בתור ע"מ או לסמוך עליהם לראיה ואילו בתוספות הרא"ש בתחילת דבריו כתב כתוספות ואילו בסופם כרש"י.

נבחן תחילה את הגזירות השונות שמופיעות בראשונים ואח"כ ננסה להבין את פשר השינוי הזה בראשונים ובייחוד בתוספות הרא"ש בינו לבין עצמו.

הבנת תוספות בשאלתם - שמא יבוא לסמוך עליהם לראיה

והנה אף שניתן למצוא סיוע ליסוד דבריהם מעבר למה שהביאו (ודווקא ראייתם מדיני נפשות בעייתית היא כפי שהעירו האחרונים ואכמ"ל בזה) כגון מפסול קרובים שהגמרא אומרת בב"ב דף קנט ע"א שזו גזירת מלך אע"פ שידעינן שאומרים אמת כמו משה ואהרן שפסולים לעדות, מ"מ הדבר קשה מאד בסברא וכמו שכבר תמה הש"ך בסימן לד ס"ק ג על הדין שפסק השו"ע שם שעד שיודע בחבירו שהוא גזלן לא יצטרף עימו להעיד כי גורם לפסוק הדין עפ"י עד אחד פסול למרות שיודע הוא שהדין אמת וז"ל: "צע"ג בדין זה שהוא רחוק מסברא שיודע שהענין אמת...".

אולם כשנדקדק נראה שכותבים "אין לעשות אלא בעדות כשר", דעניין העדות נועד כדי שיהיה לבי"ד יכולת עשיית הדין ופסיקה ולא רק לצורך בירור האמת. "עפ"י שניים עדים יקום דבר", אינו רק משמש לצורך העברת נתונים לבי"ד כדי שבפועל יגיעו לחקר האמת, אלא נחוץ לצורך כוח הפסיקה של בי"ד ואף במקום שבי"ד יכול להגיע לחקר האמת ללא עדים, עין בזה ב'שערי יושר' שער ז פרק א, ועדים פסולים ממילא לא נותנים לבי"ד כוח לפסוק, ונמצא שהליך הדין עצמו היה בפסול אף שתוצאת הדין הייתה אמת.

הבנה דחוויה בתוספות - שמא יחתמו תחילה ויכתבו ע"ג חתימתם

תוספות העלו אפשרות לפרש שהפסול כאן הוא מטעם גזירה שאם נכשיר כאשר חתמו שלא לשמה, אולי יחתמו על נייר חלק ויכתבו את הגט מעל חתימתם שאז "אין זו עדות כלל".

מדוע אין זו עדות?

בפשטות בגלל שלא חתמו מדעת המתחייב וכדי שתהיה תורת עדות בשטר על עדות בכתב ויהיה כאן תורת 'שטר', יש צורך שהשטר והחתימה ייעשו מדעת המתחייב וכאן אין מתחייב.

אולם קשה, דבתוספות ד"ה "אימא" בדף כג ע"א מבואר שהחיסרון בחתימה להתלמד היא שאיננה חתימה לשמה, מבואר בהם שחתימה ללא דעת המתחייב אין חיסרון ב'עדות' שבה אלא ב'לשמה', (שלא כרע"א שבלהתלמד אינה עדות כלל) שהרי מצד דעת המתחייב אין הבדל בין כשחותמים להתלמד או שחותמים על נייר חלק, ולמה תוספות כאן אומרים שאיננה עדות כלל? ובאמת יש להבין את סברת תוספות שם, הרי לכאורה אם כתב להתלמד אי"ז כלל עדות?

ה'אמרי משה' אומר עפ"י הרי"ף ביבמות לדף לא שסובר שהעדות שבשטר נעשית כמי שנחקרה וחלה רק בשעת המסירה לבע"ד, וא"כ לא הסתיימה עד המסירה, שא"כ גם כשחתמו להתלמד ללא כוונה להעיד אף שכרגע אין דעת מתחייב, אולם אם המסירה הייתה בתורת שטר, העדות תחול בשעת המסירה שנמצא שאז מעידים, אולם כאן בחתימה על נייר חלק אין זו **חפצא של חתימה** כלל, כי רק נייר כתוב שחותם עליו הרי זה נקרא **חתימת** עדים ואז בשעת המסירה הופך להגדת עדים.

הבנת תוספות "שלשה" בדף ג ע"ב לפי"ז

לפי"ז נוכל להבין את תוספות לעיל בדף ג ע"ב ד"ה "שלשה" שהקשו אם גט שאין בו אלא עד אחד הכוונה היא לכתב סופר ועד מדוע לא נחוש לכך שכתבו סופר להתלמד וזרקו לאשפה והאשה החתימה עליו ע"א ואין כאן שניים?

ולכאורה קשה על שאלתם משיטתם הנ"ל בדף כג שם סברו שגם חתימה להתלמד נקראת עדות וכיצד תוספות שואל שאין כאן עדות (לא שאל שאין זה 'לשמה')?

צ"ל כנ"ל, אם חותם על נוסח של שטר אף אם החתימה נעשית כדי להתלמד הרי זו עדות

ובזה עסקו בדף כג, אולם אם כתב סופר, שם לא חתם על נוסח שטר אלא הכתיבה עצמה היא עדות, או אז אם נעשה להתלמד הרי זה כמו לחתום על נייר חלק ולא מוגדר כלל כעדות, רק אם כותב נוסח כדי להעיד הרי זו עדות.

עו"ל, דאף אם באמת שונה הדבר מחתימה על נייר חלק, ונגדיר זאת כ'חתימה' להתלמד, אולם לפי ההסבר של ה'אמרי משה' הנ"ל החתימה להתלמד הופכת לעדות כאשר מוסר והנה תוספות שם אמרו שהחשש הוא שלאחר שהסופר כתב להתלמד האשה מצאה את הגט והחתימה אותו ויל"ע מדוע כתבו תוספות דווקא שהאשה מצאה את הגט ולא שהסופר נתנו לבעל והבעל לאשה, שגם אז לכאורה עדיין פסול כי הסופר כתבו להתלמד? בפשטות היה ניתן לומר שאם הסופר נתן לבעל הרי שזה מוכיח שהסופר לא כתבו להתלמד דאינו חשוד להכשילה, אך יותר נראה לומר דבאמת שיטת תוספות שאין בעיה מצד הלכות עדות בכתיבה להתלמד, כדבריהם בדף כג, כי העדות מסתיימת כשמוסר את הגט וא"כ אם היה הסופר מוסר את הגט לבעל לא היה אכפ"ל שבשעת הכתיבה לא התכוון להעיד שהרי בזמן הנתינה לבעל שאז עדותו הסתיימה מתכוון להעיד וזה נקרא עדות (יתכן שלכן תוספות מצייר שהאשה מצאה באשפה ולמה לא כותבים שמא הבעל מצא ויתכן שאם הסופר בכוונה הניח באופן שרק הבעל ימצא ולא האשה מיקרי כמסר לו ובמהר"ם שיף הסתפק אם ניתן לדייק בעניין מי מצא).

ד. הגזירה למסקנת תוספות

הבעיות במסקנת תוספות

1. מסקנת תוספות היא שהגזירה ב'מזויף מתוכו' היא, שאם לא יחתמו לשמה אף לא יכתבו לשמה וגזרינן חתימה אטו כתיבה.

הקשה מהר"ם שהרי תוספות כתבו לעיל בד"ה "וחתמו" בדעת ר"מ שאין לגזור שאם יכתבו שלא לשמה אף העדים יחתמו שלא לשמה ולמה כאן גזרינן חתימה אטו כתיבה? מהרש"א במהדו"ב מתרץ שלר"מ, עליו דיברו לעיל, העיקר היא החתימה ממילא יזהרו העדים בחתימה, ואין חשש שמהכתיבה יקישו לחתימה, אולם כאן עסקינן לר"א שלפעמים עדי חתימה משמשים לראיה כאשר מתו עדי-מסירה, לדידו שייך לגזור חתימה אטו כתיבה, הכת"ס ג"כ תירץ כך אלא שהוסיף עפ"י הרשב"א שעדי-חתימה נכללים בשטר

ואנשים יטעו לחשוב כרשב"א, כי הבין הכת"ס שתוספות חולקים על הרשב"א ולכן כתב יטעו, אולם עיין בדברינו לקמן שתוספות סברי כרשב"א בנקודה זו ולכן ל"צ לומר "יטעו" ומובן שיש חשש שיסיקו מע"ח על הכתיבה.

2. והנה יל"ע בדעת תוספות, אם אכן זו הבעיה, גזירה חתימה אטו כתיבה, איך זה שייך למושג 'מזויף מתוכו' שנאמר לגבי חתימת עדים פסולים, שם אי"ז עניין של גזירה חתימה אטו כתיבה, אלא דילמא אתי למיסמך עלייהו ואלו לכאורה גזירות שונות. (שאלה זו ניתן היה כבר לשאול על ההצעה הקודמת של תוספות, שדחו.)

הבנת התירוץ לפי תוספות הרא"ש

הנה תוספות הרא"ש כאן הוסיף על תירוצם את המילים: "כי היכי", "דכי היכי דפסיל ר' אלעזר במזויף מתוכו וחייש דילמא אתי למסור בפני עדי חתימה, הכי נמי יש לגזור כאן חתימה שלא לשמה אטו כתיבה שלא לשמה". ז"א, אה"נ 'מזויף מתוכו' זה רק **משל לגזירה**, והגזירה כאן הינה גזירה אחרת.

אולם קשה להבין כך, דבאמת צ"ע למה בכלל הגמרא צריכה להוכיח שגוזרים גזירות בגט ולהביא משלים לגזרות שגזרו בגיטין, מדוע שלא נוכל לגזור, וכי חסרות גזירות בגט? מדוע הביאו משל דווקא לגזירה זו?

ניתן לומר שיסוד הגזירה כאן אחד הוא. אנו חוששים שאת מה שאנו מכשירים **בחלק של החתימה** נבוא להכשיר **בחלק של המסירה** למרות שעדי-חתימה מיותרים כאשר יש עדי-מסירה, לכן כשחתמו עדים פסולים גזרינן שמא ימסרו עדים פסולים, וכן חשש שנעתיק את חתימה שלא לשמה לכתובה שלא לשמה שהיא ג"כ **מדיני המסירה** לר"א, כי הכתב הכתוב נעשה לשטר לר"א ע"י המסירה, וא"כ חתימה אטו כתיבה ועדי חתימה אטו יהיו עדי מסירה, זה באמת אותו סוג של גזירה.

כל זה מוסבר רק לפי תוספות הרא"ש שניסח בתשובתו "כי היכי" וכפי שהתבאר. כעת נבין מדוע תוספות הרא"ש **הוצרך לחזור בו** מהבנת הגזירה במזויף מתוכו שכתב בתחילת דבריו, מפני שבאמת התקשה מה השייכות בין גזירת 'חתימה אטו כתיבה' לגזרת מזויף מתוכו כפי שהבינה בתחילה כתוספות, שהייתה שמא יסמוך על ע"ח פסולים ולכן פירש

למסקנה כרש"י שהגזירה ב'מזויף מתוכו' היא שמא ימסור בפניהם שאז נמצא שיסוד הגזירה אחד.

אולם תוספות שאומרים שהגזירה במזויף מתוכו היא שמא יסמוך עליהם בתורת ראייה, נמצא שבאמת זו איננה הגזירה של 'חתימה אטו כתיבה' ולכן לא כתבו "כי היכי" כמו תוספות הרא"ש ויל"ע כיצד יבארו את הקשר?

הבנת גדר הגזירה לפי תוספות

יש לומר בדעתם שאמנם יש כאן שני טעמים לגזירה, אולם בגלל הטעמים השונים גזרנו גזירה עם גדר אחד והוא: שאף שאי"צ לר"א חתימה, אולם אם יש חתימה צריכה החתימה שיהיו עליה כל דיני ההכשר. זה התחדש מכוח הגזירה שעלולה לצאת תקלה אם נכשיר חתימה שלא לשמה, אמנם שתי תקלות שונות, וכשאינן סיבה לתקלה אין מקום להלכה זו ותוספות חיפשו מה הסיבה לגזירה כאן.

וא"ת, א"כ אמרנו שגדר הגזירה הוא שהחתימה צריכה להיות כשירה ולמה חתימה שלא לשמה זו חתימה פסולה, הרי אין דין לשמה על החתימות?

אלא נאמר שגדר הגזירה אינו סתם שכשיש חתימה היא צריכה להיות בהכשר, אלא למרות שהחתימה איננה נצרכת לגט, אולם גדר הגזירה אומר שכשהיא קיימת היא חלק מהגט ולכן ממילא צריכה גם להיות לשמה כי היא חלק מהגט ולא בגלל שצריך לשמה היא חתימה פסולה.

א"כ לתוספות הרא"ש צריך חתימה לשמה בגלל אותו טעם גזירה של 'מזויף מתוכו' דאל"כ לא יעשו כתיבה לשמה, אולם לתוספות הגזירה של 'מזויף מתוכו' מחדשת את הדין שצריך לשמה בחתימה כי הגזירה הגדירה שהחתימה היא חלק מהגט וכעת ממילא צריך חתימה לשמה.

תירוץ הקשיים בתוספות לפי זה

לפי"ז נוכל להבין עניין נוסף בתוספות. תוספות הקשו דכאן לא שייכת הגזירה הנ"ל, שהרי כאן הם עדים כשרים אלא שחתמו שלא לשמה ואין שום בעיה לקבל את עדות ה'שלא לשמה' שלהם, הגרי"ז בהלכות גירושין מצא כאן בתוספות שבגט יש שתי קומות:

קומה אחת בו הוא כשטר ככל השטרות וקומה שנייה כגט כריתות ואף אם נפסלה תורת הגט כריתות שלו מ"מ לא נפסלה תורת השטר שלו.

שאלנו בתחילת השיעור על ראייתו מתוספות שהיא קשה מאד, שהרי תוספות מדברים לשיטת ר"א שאי"צ כלל חתימה בגט וא"כ לדידו באמת השטר אינו פסול **גם בתור גט כריתות** וא"כ פשוט שלא ייפסל בתורת שטר ראייה ומניין לגר"ז שבמקרה שכן פסול השטר בתורת גט כריתות שלא תיפסל גם תורת השטר שבו כמו שהבאנו שלומד החזו"א?

לפי הנ"ל בגדר הגזירה לפי תוספות מובן כיצד יכל הגר"ז ללמוד מתוספות את יסודו, כי גדר הגזירה של 'מזויף מתוכו' לתוספות, כאמור, הוא **שהחתימה נחשבת לחלק מהגט** ולכן עליה להיות לשמה, וא"כ כשחתם שלא לשמה באמת **פסול לגרש בו** אף לר"א, ובכ"ז תוספות אומרים שאין חשש אם יסתמכו על הראיה שבשטר, למרות שכאמור החתימה איננה בסדר לאחר גדר הגזירה, מכאן למד הגר"ז שקומת שטר הראיה נפרדת מקומת השטר כריתות.

עפ"ז שהגזירה כאן עניינה לפסול חתימה שלא לשמה כי מהכשרת חתימה שלא לשמה יכולה לצאת תקלה, נוכל לומר שלא קשה אף שאלת המהר"ם מהתוספות לעיל שלא חשש לגזור כתיבה אטו חתימה, כי י"ל שלעיל תוספות לא דיברו מצד גזירות, לומר האם יש **לפסול** או להכשיר כתיבה שלא לשמה, אלא דנו מדוע **שלכתחילה לא יכתוב** שלא לשמה שמה יחתום שלא לשמה וביארו שלא שייך שבמציאות יגרר לזה, לכן אין להורות לו לכתחילה לא לכתוב שלא לשמה, אולם כאן לא אמרו שיש בעיה שמתוך זה יבוא לזה, אלא גזירה בעצם שאם **תכשיר** חתימה שלא לשמה יבואו **להכשיר (לא לכתוב בפועל)** כתיבה שלא לשמה, לכן הצריכו שתהיה חתימה לשמה.

תוספת ביאור בשיטת תוספות

והנה לקמן בשיעור הבא שעוסק בדברי הרשב"א כאן בסוגיה ביארנו את דברי תוספות באופן נוסף עפ"י תוספת העולה מהרשב"א עיי"ש.

